

زنجیره‌ی ته‌حریف و ئیدعا
که شفی شوبه‌ه‌کان، شه‌قلی چواره‌م

درووس گردنه‌وه‌ی چه‌مکه‌کان سه‌باره‌ت به وه‌لاء و به‌پراء له ئیسلامدا

عبد‌الفتاح بن صالح ق‌دیش
الیافی

سَنَد
SANAD

Kr

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه و من تبعهم يا
حسان الى يوم الدين وبعد:

وشه ی ولاء و براء، په کښک له وشه کانه که له سه رده می ئیستادا بلآو بووه ته وه و له
ئیوان سه له ف و زانیاړه کانی سه ده کانی رابردوو به ناوبانگ نه بووه. وه له دهره نجامدا
چه ندیک ئه م ئیستیاچه بووه به هوی
کیشه بو ئوممهت و چه ندیک له خوینه کان له په نامی دروشمی ولاء و براء رزاوه و
چه ندیک له ئاپرو و ناموسی مروث هه تکی حورمهت بووه، چه نده له ملی مروث
له په نامی ئه م ناوه یه وه تالآن غارته کراوه. وه چه ندیک له چه مکه ئایینه کان له په نامی
ئه م ناوه یه وه به ره واژ جلوه دراوه، و چه ندیک له مه عناکان له په نامی ئه م دروشمه وه
ناشیرین نیشان دراوه.

به راته له بسولمانان بنه ما و ریشه نیه

ئهرکی بسولمان له به رامبه ری بسولمانانی دیکه، دؤستی، خو شه ویستی، یارمه تی دان،
و برایه تی، و له به رامبه ر بسولمان، به خراپ زانین، به راته و بیژاری کردن و دزایه تی
مانا و میسدا قیگی بو نیه. هه روه ها که خودا ده فهرمووی: «ژنان و پیاوانی به ئیمان
دؤس و یاوه ر یه کترن.» وه هه روه ها ده فهرمووی: «به راستی که ته نیا به ئیمانان کانن که
برای یه کترن.» وه هه روه ها پیغمبه ری خودا فهرووسه تس: «ئیماندار له به رامبه ری
ئیمانداریکی تر وه کوو خانوویه.» متفق علیه. وه هه روه ها پیغمبه ری خودا فهروویه تی:
«مه سه لی به ئیمان له دؤسی و خو شه ویستی و دئسوزی بو یه کتر وه کوو ئه ندامه کانی
جه سته یه.» متفق علیه.

ئه گهر پرسیار بیت که نه گهر بسولمان تاوانبار و ئه له لی بیدعت بن؟ له وه لآمدا
دهووتری: ئیمه له کرده وه که ی که موخالفی شه ریعه ته، بیژاری و به راته تی خو مان
ده رده برین و ئه وه به ناگه وار ده زائین. نه ک له زاتی خو ی که حامیلی وشه ی (لاله إلا
الله) یه. چونکه له م بواره وه ئیات و په وایا تیکي زور بوونی هه یه. هه روه ها که خودا
ده فهرمووی: «بالی په حمه ت په پره وه کانی به ئیمانت دابه زینه، نه گهر ئیمانان فهرانیان
لیت نه برد، بلئی: من له ئه وه ی که ئیوه ده یکه ن بیژارم.» (شعراء: ۲۱۶- ۲۱۵).
الله تعالی نه یفه رموو بلئی: من له ئیوه بیژارم. له ریوایه تی بوخاری هاتووه که له

کاتیڤدا خالد تووشی هه‌له بوو، حه‌زرت فه‌رمووی: «خودایێ من له‌ ئه‌وه‌ی که‌ خالد کردوو‌ه‌تی ئی‌علمی به‌رائه‌ت ده‌که‌م.» ده‌یبنن ئه‌فه‌رمووی که‌ ئه‌و حه‌زرته‌ نه‌یفه‌رموو: من له‌ خالد به‌ لایه‌نی تودا ئی‌علمی به‌رائه‌ت ده‌که‌م.

له‌ مصنفی عبدالرزاق (ج ۱۱ ص ۱۸) هاتوو: «ابوقلابه‌ ریوايه‌تی کردوو‌ه‌ که‌ ابودرداء له‌ پالی پیاویکه‌وه‌ گوزه‌را که‌ به‌ گوناھیک ئالوو‌ده‌ بوو و خه‌لک ناسه‌زایان پێ ده‌کووت، ابودرداء ووتی:خه‌به‌رم پێ بدن که‌ ئه‌گه‌ر بکه‌وتایه‌ت به‌ ئیوی چالیک، ئیوه‌ ده‌رتان نه‌ده‌هینا؟» ئه‌وان وتیان: به‌لێ. ابودرداء وتی: ده‌ی ناسه‌زا به‌ براکه‌تان مه‌ئین و سیاسی الله‌ به‌جێ به‌ئین که‌ ئیوه‌ی له‌م مه‌عسیه‌ت و گوناھه‌ رزگار کرد.ئه‌وان پرسیاریان کرد: له‌ ئه‌و بوغز و دل‌مه‌نیت نیه‌؟ وتی من رقم له‌ کرده‌وه‌که‌ی هه‌یه‌، و ئه‌که‌ر له‌ ئه‌و کرده‌وه‌ واز بئێتی برای منه‌.»

شیوازی ته‌عامول له‌گه‌ل بسولمانه‌ گوناھکاره‌کان

بوخاری له‌ (ج ۶ لایه‌ره‌ی ۲۴۸۹) ریوايه‌تی کردوو‌ه‌ که‌ له‌ سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ری خودا که‌سیک به‌ ناوی عبدالله که‌ له‌قه‌بی حیمار بوو، جار و بار پێغه‌مبه‌ری خودای ده‌هینا به‌ که‌نین و پێغه‌ممه‌ریش له‌سه‌ر شه‌راب حواردنه‌وه‌ هه‌دی لێ دابوو، رۆژیک هینایان بۆ مه‌خزه‌ری پێغه‌مبه‌ر و حه‌زرت بریاری دا تاکوو قه‌مچی لێ بدن. ئینج‌له‌ که‌سیک له‌ ئیوانی ئه‌وانه‌وه‌ وتی:خودایا: نه‌فرینیان بکه‌ چه‌نده‌ ده‌به‌ئین بۆ شه‌لاق لیدان؟! ئینجا پێغه‌ممه‌ر فه‌رمووی: «ئهو نه‌فرین مه‌که‌ن:

چونکه‌ به‌خودا قه‌سه‌م من متمانه‌م هه‌یه‌ که‌ ئه‌و الله‌ و پێغه‌ممه‌ره‌که‌ی خوش ده‌وی.»
له‌ ریوايه‌تیکی دیکه‌ له‌ بوخاری هاتوو:

وه‌ها مه‌ئین و شه‌یتان دژ به‌ ئه‌و یارمه‌تی مه‌ده‌ن.»

ده‌یبنن که‌ چۆن ئه‌و حه‌زرته‌ له‌ رێ و په‌رسی ئه‌وان له‌ ته‌عامول له‌گه‌ل ئه‌فرادی نادان رقی هه‌ستاه‌ و به‌ یاره‌کانی فه‌رموو: «ئهو نه‌فرین مه‌که‌ن: چونکه‌ سویند به‌ خودا که‌ من متمانه‌م هه‌یه‌ که‌ موچه‌به‌یتی هه‌یه‌ بۆ خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی.» «وه‌ها مه‌ئین و شه‌یتان دژ به‌ ئه‌و یارمه‌تی مه‌ده‌ن.» به‌لکوو بلین: (خودا له‌ تۆ په‌حم بکات.) به‌راستی که‌ ته‌عامولی نه‌به‌وی له‌ رووبه‌روو بوون له‌گه‌ل که‌سه‌ فه‌رمان نه‌بره‌کان، به‌ ته‌حریکی ئه‌نگیزه‌یه‌لیکی خێر بووه‌ که‌ له‌واندا بوونی هه‌بووه‌.

هه‌روه‌ها که‌ ئه‌م سه‌حابه‌ له‌حالی سه‌کر و مه‌ستی بووه‌، حه‌زرت له‌ حالیکدا ئه‌و ده‌یسن، ده‌به‌هینتیه‌وه‌ بیر که‌ ئه‌و الله‌ و په‌سووله‌که‌ی خوش ده‌وی. هه‌تاوه‌کوو له‌سه‌ره‌تادا شیوه‌ی به‌رخورد له‌گه‌ل که‌سیکی تاوانبار و گوناھکار فیر بکات و دووه‌م ئه‌وه‌ی که‌ ئه‌م شیوازی ته‌عاموله‌ له‌ ته‌رکی گونا، کارامادتره‌، چونکا توند و تیژی

و خشونەت مەعمولەن دێتە سەر عیناد و لەجبازی و مل نە دەری. وە ئەگەر بە فەرز، کەسیکی موجدیم و گوناھکار لە کاتی توند و تێژیدا فەرمان بات، ئەم فەرمانبەرداریە پرواڵەتیە و قەلبی و دروونی نیە. پێغەممەری خودا فەرموووەتی: «نەرمی لەھەر شتیکدا بێ، ئەو شتە دەرازیبێتەو، و لەھەر شتیک بکێشێتەو، ئەو نەاشیرین دەکات» (مسلم) وە ھەر وھا لە ریوایەتیک دیکەدا فەرموووەتی:

«بۆ بسۆلمان رەوا نیە کە لەگەڵ براکەیدا زۆرتر لە سێ رۆژ مینۆک بکا.» متفق علیہ.

دۆسی و دژایەتی بەرئەسası موسەلەماتی بچووکە.

سەرنجی ئەم دوو ئایەتە بکەن: بەرآستی کە تەنیا بەئیمانەکانن کە برای یەکتەن، بۆیە لەنیوانی براکانتاندا ئاسایش و ئاشتی بەرێخەن.

«ژنان و پیاوانی بەئیمان دۆس و یاوهری یەکتەن.» وە ھەر وھا لەسەر ئەم حەدیسە تێفکردن: "بسۆلمان برای بسۆلمانە، و ستەمی پێ رەوا نابینی، و بچووکی ناکەتەو." صحیح مسلم. "خوین و مال و ئابرووی ھەر بسۆلمانیکی بۆ ئەوێ تر حەرمانە." وە سەبارەت بەمە ئایات و ریوایەتیک زۆر ھاتوو.

ئایەکو لە ئەم ئایەت و ریوایەتانەدا شتیک کە ھۆی جیاوازی لە نیوانی بسۆلمانان تەنیا بە ھۆی پەییوھندی لەگەڵ مەزھەب، حیزب، یا ناوچەیک بێ، بوونی ھەیە؟ ھەرگیز. بە خودا! بەلکوو مەداری دۆسی و خۆشەویستی و یارمەتی دان ئیسلامە، ھەرکەس کە نیوی نرا بسۆلمان، دەبێ لەگەڵ ئەو دۆسی و خۆشەویستی بکریت و نوسرەت و یارمەتی بدریت، بریتی لەمە ی کە ھەر حیزب یان مەزھەبیک ییت و یان لە ھەر ناوچە و ولایتیک ییت. پێغەممەری خودا فەرمووی: "ھەر کەش شەھادە بدات کە ھیچ مەعبود و پەر وەدگارێک جگەلە اللە بوونی نیە، و روو بە قبیلە ی ئیمە بکات و نوێژ بخۆنێت و لە قوربان ی ئیمە بخوا، ئەو و بسۆلمانە، و لە بەرژەوھندی و زەرەری بسۆلمانان ھاو بەشە. بوخاری.

بەلام ئەمە واقعەتیک زۆر داخ ھینەرە کە ئەمرو- لە کاتیک ئەچەندان دوور-میعیاری دۆسی و دژایەتی بوو لەسەر بنەمای مەزھەب، حیزب و یان سەرزەمین.

ئایەکوو بەرائەت و بیزاری کردن کە کافرەکان پێیوستی بە تەعامول و بەرخوردی خراب ھەیە؟

ھەندیک لە خەلکی گومان دەبەن کە بیزاری لە کوفر و کوفار، پێیوستی بەو ھەیە کە ئیمە لەگەڵ ئەوان بە ئەخلاقیک توند و تیز و بەرخورد بکەین و ھەرگیز رووی خوێش پێیان نیشان نەدەین، لەحالیکی کە ئەمە تیکەشتنیک ھەلە لە قورمانە. باشترین کەسیک کە

دهبى ٿيمه ٿيو به سهرمه شقى خومان دانئين، كه سيڪه كه ٿايه ته ڪانى قورٿانى پيرؤز له سهر ٿيو نازل بووه.

ٿيستا به شيڪ له ٿايهت و ڀويابه ته ڪان كه له ته عامول له گهل غهير بسولمانان هوئى ٿازار و ٿهزيه تي به ٿيمانان بووه و محاريب بوونه، به بئى سهرنج به ٿوانه ي كه ٿيائىڪي پرله هيمنايه تيان بووه- روون ده كه ينه وه.

خودا له قورٿاندا به هارون و موسا ده فهرمووي: "برو بو لاي فيرعون، كه به راستي تاغيگه ره و نافه رمانه، به لام له گهل ٿيو به زمائىڪي نه رم قسه بکه تا به لڪوو ٿامؤژاري بگرٿ يان بترسيت." (طه: ۴۴- ۴۳). وه ههروه ها خودا ده فهرمووي: "ٿه ي پيغهمبه ره ٿيمه تو وه کوو مايه ي ره حمهت بو ته واوي جيهان ناردووين" (انبيا: ۱۰۷). وه ههروه ها ده فهرمووي: "له گهل ٿوانه دا به باشتر و جوانترين شيوازه وه وت و ويژ بکه." (نحل: ۱۲۵) ههروه ها ده فهرمووي: "له گهل خه لڪي به باشي قسه بکه." (ابن عساکر، واقدي و اموي در مغازي)

له سيره ي نه به وي ده خوئينن كه له ڪاتىڪدا خه لڪي ٿائيف ٿيو وه حه زره ته تيان سه ننگ باران كرد، فريشته ي ڪيوه ڪان هاته مه حزه ري پيغهمبه ره تاوه کوو ڪيوه ڪان له سهريان ساف بڪات، به لام پيغهمبه ره قبولي نه كرد و فهرمووي: "من هيوادارم كه خودا له نه سلى ٿوان خودا نه سلىڪ دروس بڪات كه الله ده پهره ستق و كه سيڪ له گهل ٿيو وه شهريڪ ناکهن." (مسلم).

له فه تحي مه ڪکه، يه ڪيڪ له سه حابه ڪان وتي: "ٿه مرؤ روؤزي شه ر و خوئينرشته." به لام ٿه م حزه ره ته فهرمووي: "نه خير، به لڪوو ٿه مرؤ روؤزي خوشه ويستي و به خشينه".

له ڪاتىڪدا پيغهمبه ري خودا دواي فه تحي مه ڪکه روشته مه ڪکه، فهرمووي: "ٿيوه په تان وايه من چوئن له گهل ٿيوه به رخورد ده ڪه م؟" ٿه وانيش ووتيان: ٿه تو بريه ڪي گه وره و ڪوري براهي ڪي گه وره ي، "حه زره ته فهرمووي: برؤن ٿيوه ٿازادن. ڪافره ڪانى قوره يش له شه ري ٿوحد ددانبيان شڪاند و سهريان خويناو ل كرد و حه فتا ڪه س له ياره ڪانى بريتي له حه مزه شه هيد كردان، به لام ٿيو وه حزه ره ته ده سته ڪانى به رز ڪرده وه و دوغابه ڪي ٿاواي كرد: "ٿه ي خودايا! قهومه ڪهي من بيه خشه چونكه ٿه مانه نازانن." (صحيح ابن حبان).

هه‌ندیك له هه‌لۆیسته‌كانی سه‌له‌ف له ته‌عامول كردن له‌گه‌ل غه‌یری بسۆلمانان

جارێك حه‌زه‌رتی عومه‌ر له‌كه‌ناری ده‌روازه‌ی قومه‌یك پهد بوو و له‌به‌ر ده‌روازه‌ی جوله‌كه‌یه‌ك كه‌ سوآل و ده‌س درێژی نه‌كرد، وه‌ستا‌بوو و هاواری ده‌كیشا: من پیره‌پیاویکی كۆنه‌سال و كوێم. عومه‌ر پرسیا‌ری كرد: چ شتیك تۆی وادار كرد كه‌ سوآل بكه‌ی؟ نه‌ویش وتی: پێویست و جه‌زیه. عومه‌ر ده‌سی گرت و برديه‌وه‌ بۆ ما‌له‌كه‌ی و شتیکی دا به‌ نه‌و و ئینجا كه‌سیکی وه‌كوو نكا‌بانی به‌یتومال نارد و بریا‌ری دا: چاو له‌مه‌هو و نه‌مسالی نه‌مه‌ بكه، سوێند به‌ خودا كه‌ ئیمه‌ جانی ئینسا‌فمان ره‌عابه‌ت نه‌كردیه، چونكه‌ جوانیه‌كه‌یمان خواردوو، نه‌یچۆن له‌كاتی پیری جیی بهێلین، و ئینجا ئه‌م ئابه‌ته‌ی تیلاو‌هت كرد: ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾: (توبه: ۶۰) «سه‌ده‌قه‌كان بۆ فه‌قی‌ره‌كان و مسكینه‌كان، بۆ به‌ده‌س هه‌تانی دلی موخالفه‌كان و ئازاد كردنی به‌رده‌كان، قه‌رزاره‌كان و ئینفا‌ق كردن له‌ پێگای خودا و پیاو‌ری پێویستا‌ره، و نه‌مه‌ فه‌ریزه‌یه‌كه‌ له‌ لایه‌ن خودای زانا و حه‌كیمه‌وه.» و درێژه‌ی دا به‌ وته‌كانی كه‌: فه‌قی‌ره‌كان بسوملان و نه‌مه‌ له‌ مسكینه‌كانی نه‌هلی كتیبه‌ و ئینجا ده‌سووری دا تاوه‌كوو له‌ نه‌و و كه‌سانێك وه‌كوو نه‌و جه‌زیه‌ نه‌گرن.

خالد بن ولید له‌ موعا‌هیده‌ نه‌هلی ذمه‌ی حیره‌ وه‌های نووسی: "هه‌ر پیره‌پیاویك كه‌ توانایی كار كردنی نیه، یان ئافه‌ت و نه‌خۆشینیکی پێ گه‌یشتوو، و یان ده‌وله‌مه‌ندیكه‌ كه‌ بووه‌ته‌ فه‌قی‌ر و نه‌دار و نه‌هلی دین سه‌ده‌قه‌ی ده‌ده‌ن، جه‌زیه‌ له‌سه‌ری لانه‌برئ و خه‌رج و نه‌فه‌قه‌ی نه‌و له‌ به‌یتومال دا‌بین ده‌كریت هه‌تاوه‌كوو كا‌تێك كه‌ له‌ داروله‌یج‌ره‌ و یان دا‌نیشتووی داروله‌یج‌ره‌یه (الخ‌راج ابو‌یوسف). عمر ابن عب‌د‌الع‌زیز به‌ ئام مه‌زمو‌نه‌وه‌ نامه‌یه‌کی ئاوه‌های نووسی بۆ عوده‌ی كوری نه‌رتا‌ت: سه‌رنجیکی زمیه‌كانی قه‌بیله‌كه‌ت بده، هه‌ر كه‌سیك كه‌ گه‌یشتوو به‌ ته‌مه‌نی پیری، و هێژی لاوا‌ز بووه‌ و له‌ كه‌سب و كار كه‌وتوو، به‌ قه‌دی مه‌سه‌له‌حه‌ته‌كه‌ی له‌ به‌یتومالی بسۆلمانان به‌شیکی بۆ دا‌بین بكه.

ئابه‌كوو دۆسی كردن له‌گه‌ل كا‌فه‌ر كا‌ندا له‌گه‌ل به‌را‌ئه‌ت كردن له‌ كفر مو‌نافا‌تی هه‌یه‌؟

دۆسا‌یه‌تی و خوشه‌ویستی بسۆلمان یا به‌ بۆنه‌ی دینه‌كه‌یه‌وه‌یه‌ و یان بۆ ئاما‌نجی‌کی ت‌ره، نه‌گه‌ر به‌ هۆی ئایینه‌كه‌یه‌وه‌ بوو، كه‌ نه‌مه‌ كفر به‌ نه‌ژمار دیت و نه‌گه‌ر به‌ نه‌نگیزه‌یه‌کی دیکه‌وه‌ بوو، نه‌گه‌ر نه‌و ئاما‌نجه‌ له‌ رووانگه‌ی شه‌رعه‌وه‌ نه‌م‌ریکی حه‌رام و نا‌جایز بوو،

دیسان ٹہم جوڑہ دؤستی و خوشہویستیہ حرامہ، ہر وہہا کہ ٹہ گہر کہ سیک لہ گہل کافرینکدا دؤسایہ تی و خوشہویستی بوو، چون لہ گہل ٹہو کرداری حرامی ٹہ نجام ٹہدا، بہ لآم ٹہم حوکمہ لہ حقی کافر و بسولمان یہ کسانہ، ہر وہہا کہ ٹہ گہر کہ سیک بو کہ سیک بسولکان دؤسی و خوشہویستی بیت تہ نیا بہ بؤنہی ٹہوہ کہ کرداریکی نامہ شروع و حرام دہ کات، ٹہم دؤستیہ حرامہ. بہ لآم ٹہ گہر بو مہ بہ سیک کہ حرام نہ بوو لہ گہل ٹہودا دؤستی کردبو بیت وہ کوو ٹہوہی کہ خزم یا ہہ قالی ٹہو بئ، بہ سہر ٹہوہی کہ لہ حقی ٹہودا چاکیہ تی و ئیحسانی کردبو بیت، لہم حالہ تہدا خوشہویستی لہ گہل ٹہودا جایزہ. ابن الوزیر لہ کتیبی ایشار الحق علی الخلق (لاپہرہی ۴۰۰) ٹہنووسئ:

ٹہو مہ والاتہی کہ بہ ئیجماع حرامہ ٹہوہیہ کہ تو کافرکت بہ بؤنہی کوفر و گونہ ہباریہوہ خوش بوئ نہک بہ بؤنہی مہ بہ سیک دیکہ وہ کوو جہلبی مہنفہ عت بان دہفعی زہرہر و یان خو و خیسلہ تیکی باش کہ لہ ٹہودا بوونی ہہیہ. واللہ أعلم.

و ہر وہہا لہ لاپہرہی (۳۷۳/۱) دہنووسئ: لیرہدایہ کہ ٹہو کہ سانہی توندہون سہ بارہت بہ ولاء و بہرہا ئیجازہ یان داوہ کہ لہ گہل گونہ ہکارادا بہ بؤنہی خولق و خہسلہ تہ باشہ کہ بہوہ کہ لیبہ تی ٹہ توانی خوشہویستیت بیت ہر چہند کہ کافریش بیت، وہ کوو ٹہ بوتائب لہ یہک دو دانہ لہ قہولہ کان سہ بارہت بہ خوشہویستی پیغہ مہبری ثالی ٹہو پیش لہ ئیسلام ہینان.

دلیل جواز محبت با آنان برای امری غیر دینی

۱. این یک امر فطری است و راه رهایی از آن وجود ندارد، چنان که دوستی با پدر، فرزند، دوست، و کسی که در حق وی کار نیکویی انجام داده است، امری فطری و طبیعی است.

۲. خداوند می فرماید: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾، یعنی: «همانا تو نمی توانی هرکس را که دوست داری هدایت کنی، بلکه خداوند هر کس را که بخواهد هدایت می نماید.» (قصص: ۵۶). خداوند در این آیه از محبت پیامبرش با عمویش ابوطالب و آرزویش به هدایت او خبر می دهد با وجود این که او ایمان نیاورد. و منظور از: (مَنْ أَحْبَبْتَ) یعنی او را دوست داشته باشی.

۳. خداوند می فرماید: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾؛ یعنی: «از نشانه های او اینکه برای شما از (جنس) خودتان همسرانی را آفرید تا با ایشان انس و الفت گیرید، و میانتان محبت و مرحمت

پدید آورد.» (روم / ۲۱) و مسلم است که ازدواج با زنان اهل ذمه جایز است، بلکه دیدگاه جمهور بر این است که ازدواج با اهل کتاب اگر چه از دارالحرب باشد، جایز است و این ازعموم این آیه فهمیده می شود: ﴿وَالْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتِ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾؛ «و با زنان پارسی مؤمنه و زنان پارسی اهل کتاب ازدواج کنید.» (مائده: ۵). بنابراین، اشکالی ندارد که مسلمان دوستی و محبت همسر کتابی غیر مسلمان را در قلبش جای دهد، بلکه این امری فطری و طبیعی است که امکان دفع آن وجود ندارد.

زیارت و سه‌رئیدان له غیری بسولمان و جواب دانه‌وه به ده‌عوت و ته‌عزیه کردنی ئه‌و

انس بن مالک ره‌زای خودای لئ بیت ریوایه‌تی کردووه که لایوکی جوله‌که بو ئه‌و حه‌زرته خزمه‌تی ئه‌کرد و تووشی نه‌خوشین هات پیغهمبه‌ری خودا رۆشت بو عیاده‌تی و له‌سه‌ر بالینه‌که‌ی دانیش‌ت و فه‌رمووی: "ئیسلام بی‌نا، ئه‌و گه‌نجه‌یش که باوکی له‌وو بو، وورد بووه‌وه. باوکی وتی له ئه‌بولقاسم ئیتاعه بکه. بوئه ئه‌و گه‌نجه ئیسلامی هینا، و پیغهممه‌ر هاوکات له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی که له‌وو دهرده‌چوونه‌م ره‌سته‌یه هیناوه سه‌ر زمانی: "حه‌مد و سه‌نا و ستایش لایه‌ق به خودابه‌که که ئه‌وی له ئاگر پزگار کرد." (بخاری)

هه‌روه‌ها ئه‌نه‌س ده‌لئ: جووله‌که‌یه‌ک پیغهمبه‌ری خودای به‌خواردنی نانی جو و رۆن ده‌نگ کرد و ئه‌و حه‌زرته ده‌عوته‌که‌ی قبوول کرد. (مسند احمد)
مه‌زاهیبی ئه‌ربه‌عه هه‌موویان هاوده‌نگن له‌سه‌ر به‌شدار بوون له ته‌عزیه‌ی غه‌یری بسولمانان.

ئیحسان و خوش‌ره‌فتاری له‌گه‌ل غه‌یری بسولمانان و په‌یوه‌ندی و ته‌بادولی هه‌دیه له‌گه‌ل ئه‌واندا

خودا له‌قورئانی پیرۆزدا ده‌فه‌رمووی: ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾؛ وانه: «خودا ئیوه له‌باشی کردن و عدالته‌ت کردن له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا که له‌گه‌ل ئیوه له‌سه‌ر دین شه‌ریان نه‌کردووه، و ئیوه‌یان له سه‌رزه‌مینه‌که‌ی خۆتان دهرنه‌کردووه، نه‌هی ناکات، و به‌لکوو خودا ئه‌و

که‌سانه‌ی واکوو به عه‌دآله‌توهه کردار ده‌که‌ن خوْش ده‌وئ. و غه‌یر له‌مه‌ نیه‌ که‌ خودا ئی‌وه‌ نه‌هی ده‌کات له‌ دۆسی‌ کردن له‌گه‌لْ ئە‌وانه‌ی دژ به‌ دینی‌ ئی‌وه‌ شه‌ریان کردووه‌ و ئی‌وه‌یان له‌ سه‌ره‌زمینه‌که‌ی خوْتان ده‌رکردووه‌ یان له‌ ده‌رکردنی‌ ئی‌وه‌ له‌ ولآته‌که‌ی خوْتان هاوده‌ستی‌یان بووه‌، و هه‌رکه‌س له‌گه‌لْ ئە‌وانه‌دا دۆستی‌ بکات له‌ سه‌تمکاره‌کانه‌.

(ممتحنه: ۸-۹)

عبدالله بن زبیر سه‌باره‌ت به‌ نزولی‌ ئە‌م ئایه‌ته‌ ده‌لن: که‌ به‌ بۆنه‌ی ئە‌سمای کچی‌ ئە‌بویه‌کره‌وه‌ هاوووه‌ته‌ خواری، له‌وکاته‌دا که‌ دایکی‌ به‌ قه‌تيله‌ کچی‌ عه‌بدولعوزا که‌ ئیسلامی‌ نه‌هینابوو، بۆی‌ هه‌دی‌ه‌ و که‌شکی‌ پۆنی‌ هینا، ئە‌سما ووتی: من هه‌دی‌ه‌ که‌ت قبوول‌ ناکه‌م و هه‌تاوه‌کوو ئە‌و کاته‌ی که‌ له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خودا ئی‌جازه‌م وه‌رنه‌گرتوو هه‌یه‌ ئی‌و مالی‌ من. له‌م کاته‌دا عایشه‌ په‌زای خودای لَ بِن ئە‌م ماجه‌رایه‌ بۆ پی‌غه‌مبه‌ر گیرایه‌وه‌. له‌م کاته‌دا بوو که‌ ئە‌م ئایه‌ته‌ نازل‌ بوو: ﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ...﴾ (تفسیر طبری) له‌ سه‌حیحی‌ بوخاری هاوووه‌ که‌ ئە‌سما وتی: دایکم له‌ کاتیکدا موشریک بوو، هات بۆ لای من، سه‌باره‌ت به‌ حازر بوونی‌ ئە‌و له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خودا ئیستفتم کرد و وتم: دایکم چونکه‌ خوْشه‌ویستی‌ من له‌ دل‌یاده‌، هاوووه‌ بۆ دینتی‌ من، ئایه‌کوو له‌گه‌ل‌یدا سیله‌ی په‌حم بکه‌م؟ پی‌غه‌مبه‌ر فه‌رمووی: "به‌لّی‌ له‌گه‌لْ دایکت سیله‌ی په‌حم بکه‌."

له‌ میژوو نموونه‌گه‌ل‌یکی‌ زۆر سه‌باره‌ت به‌ سیله‌ی په‌حم و ته‌عامول‌ کردن له‌گه‌لْ غه‌یری بسولمانان و که‌سانیک که‌ له‌گه‌لْ ئە‌واندا مه‌به‌ستی‌ شه‌ر و خوین‌ پشتیان نه‌بووه‌، بوونی‌ هه‌یه‌ و چه‌مکی‌ ئە‌م ئایه‌ته‌ بیرتی‌ له‌وانیش ده‌بن و ئی‌مه‌ به‌ به‌شیک له‌م نموونه‌ له‌ داهانوودا ئاماژه‌ ده‌که‌ین. یه‌کیک له‌م مه‌واریده‌ ته‌بادولی‌ هه‌دی‌ه‌ و سه‌ده‌قه‌یه‌. ئین عه‌باس له‌ پی‌غه‌مبه‌ری خودا پ‌ی‌وايه‌تی‌ کردووه‌ که‌ چه‌زرت د‌وای نزوولی‌ ئە‌م ئایه‌ته‌: ﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُّوفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تظَلَمُونَ﴾؛ واته‌: « هه‌ر شتی‌کی‌ باش و خاوی‌ن که‌ به‌خشن بۆ خوْتانه‌ و جگه‌له‌بۆ په‌زامه‌ندی‌ خودا مه‌به‌خشن. و هه‌رشتی‌کی‌ باش و خاوی‌ن که‌ به‌خشن به‌ته‌واوی‌ ده‌گه‌ری‌توه‌ه‌ بۆ خوْتان و هی‌چ سه‌تمیک له‌سه‌ر ئی‌وه‌ نا‌ک‌ریت. ئینجا چه‌زرت ده‌سووری‌ دا که‌ به‌ هه‌رکه‌س‌یک که‌ سه‌ده‌قه‌ بدن هه‌ر دین و ئایینی‌کی‌ بیت (ته‌فسیری‌ ئی‌بن حاته‌م) سه‌عید ابن مسیب ئە‌لن: پی‌غه‌مبه‌ری خودا سه‌ده‌قه‌ی ده‌دا به‌ ئە‌هلی‌ مالی‌کی‌ یه‌هوودی. (الاموال ابو‌عبید).

بوخاری و موس‌لیم پ‌ی‌وايه‌ت‌یان کردووه‌ که‌ عومه‌ری‌ کوری‌ خه‌تاب جلی‌ خه‌لآت کرد به‌ یه‌کیک له‌ براکانی‌ که‌ له‌و کاته‌دا له‌سه‌ر شیرک و کفر بوو. عه‌لامه‌ی نه‌ووی له‌ شه‌رحی‌ موس‌لیم (۱۴/۳۹) ده‌لن: (عومه‌ر جلی‌ کرده‌ به‌ر ب‌رایه‌کی‌ دایکی‌ خوْی له‌حالی‌کدا که‌ براکه‌ی موشریک بوو). هه‌مووی ئە‌م مه‌وریدانه‌ ئاماژه‌ده‌ر به‌مه‌ن که‌ سیله‌ی په‌حم

له گه ل خزميک واکوو موشريکه، و خوښ په فتاری و خه لات دان به کافره کان جايزه.

به پيچه وانه وه، زوریک له غه یری بسولمانان وه کوو پادشا کافره کان و غه یری نه وانه خه لاتيان داوه به حه زره ت و په سوولی خودا هم خه لاتانه ی قبول کردوو. به کیک له و مه وريدانه، خه لات هه ی پادشای میسری قیبتیه. هه روه ها که عایشه په زای خودای ل ب ریوايه تی کردوو که مه قوقس، سه روکی نه سکه نده ریه، کله دانیکی دارینی له شامه وه له گه ل ژنیکدا به خه لات بو پیغه مبه ر نارد. (طبرانی فی الاوسط)

حوسنی جهوار و په عایهت کردنی مافی دراوسی

یه کیک له جوړه کانی حوسنی جهوار و ربعايهت کردنی مافی دراوسی غه یری بسولمانه. خودا ده فهرموئی:

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾: (نساء: ۳۶) واته: "خودا به ره ست و هیچ که سیک مه که ن به شه ریکی نه و له گه ل دایک و بابتان، خزمه کانتان و هه تیوه کان و بیکه سه کان و دراوسی خزمه کان و دراوسی به یانه کان و یار و هاوړی و پیوار و مسافر و به نه کانی خودا به باشی په فتار بکه ن، به راستی که خودا له خو زلبینان و فه خر فروشان خو شی نایه ت." مه به ست له (وَالْجَارِ الْجُنُبِ)

له یه کیک له دوو ته فسیر دراوسی غه یر بسولمانه. له نومی شامی ریوايهت کراوه که وتی: مه به ست له (والجار ذی القربی) بسولمان و مه به ست له (والجار الجنب) غه یری بسولمانه. (ته فسیری ته به ری).

عه مری کوړی شوعه یب له باوکی و نه ویش له باپیری عه مری کوړی عاس ریوايه تی کردوو که پیغه مبه ری خودا فهرمووی: "دراوسیگان سن جوړن؛ دراوسی بسولمانی خزم، مافی ئیسلام، مافی دراوسییه تی و مافی خزمی له سه ره یه تی و نه وه ی که دوو مافی به سه ر ئیوه وه یه، دراوسی بسولمانه که مافی ئیسلام و مافی دراوسییه تی له سه ر ئیوه یه، و نه و که سه ی که یه ک حقی به سه ر ئیوه وه هیه، دراوسی کافره که مافیکی به سه ر ئیوه وه هیه" (طبرانی فی الماسند الشامیین، و بیهقی فی شعب الایمان و التعاون مع غیر المسلمین)

خودا ده فهرمووی: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدٌ﴾: (مائده: ۲) واته: "وه یه کتر یارمه تی بدن به باشی و پاریزگاری، و یه کتر یارمه تی مه دن له سه ر گونا و ده سدریژی، و له خودا بترسن که عیقای خودا زور سه خته." سیاقی هم نایه ته له سه ر هم نه مره ده لاله ت ده کا که ته عاوون و هاوکاری له کاره

خیره‌کان و هاوکاری نه‌کردن له کاره شهر و خراپه‌کان له‌گه‌ل کافره‌کانیش کاریکی دروسه، به‌لکوو سه‌ره‌تای سیاقی ئەم نایه‌ته له‌سه‌ر ئەوانه ده‌لاله‌ت ده‌کات. هه‌روه‌ها که موفه‌سیره‌کان وتوو‌یانە:

پیغه‌مبهری خودا سه‌باره‌ت به حلف الفضول که قوره‌یش له سه‌رده‌می جاهلیه‌تدا بو یارمه‌تی دان چه‌وساوه‌کان دایمه‌زراندبوو، فه‌رمووی: "من بو په‌یمانیک له داری ابن جدعاندا حازر بووم، و ته‌نانه‌ت به وشتری توک سوریش من رازی نابم ئەم په‌یمانە بشکینم، و نه‌گه‌ر له ئیسلامیشدا بو کاریکی ئاوه‌ها بانگ بکریم، ئیجابه‌تی ده‌که‌م" (مسند حمیدی و طحاوی). وه هه‌روه‌ها که ئەو حه‌زهره‌ته سه‌باره‌ت به سوئحی خوده‌بییه فه‌رمووی: "نه‌گه‌ر قوره‌یش له من داوا بکات به‌ره‌و کاریک برۆم که له‌نیوانی ئەه‌وکاره‌دا حورمه‌ته‌کانی خودا ته‌عزیم نه‌کری‌ت، من به‌و ئەو بانگه‌شه ولام ده‌ده‌مه‌وه". (بخاری).

ته‌عریف و ته‌مجیدی غه‌یری بسولمانان له به‌رامبه‌ری خیری‌ک که له ئەواندا بوونی هه‌یه

هه‌ندیک که‌س هه‌نه که گو‌مان ده‌به‌ن که ته‌عریفی غه‌یری بسولمان به‌هۆی خیری‌ک که له‌ئه‌واندا بوونی هه‌یه له‌گه‌ل بروای وه‌لاء و به‌په‌اء مونا‌فاتی هه‌یه و بی‌گو‌مان ئەم تی‌گه‌بشته نادروو و هه‌له‌یه، چونکه خودا ده‌فه‌رمووی: ﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنٌ قَوْمٍ عَلَىٰ ۤأَلَّا تَعْدِلُوا ۗ اَعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰی﴾ (مائده: ۸) واته: «وه هه‌یج گه‌لیک ئیوه تووشی ئەوه نه‌بات که عه‌دل و دادوه‌ری نه‌که‌ن، عه‌دل و دادوه‌ری بکه‌ن که ئەوه به پارێزگاری نزیک‌تره) سیاقی ئەم نایه‌ته په‌یوه‌ندی به غه‌یری بسولمانانه‌وه هه‌یه، به‌لکوو خودا ئەو غه‌یری بسولمانانه‌ی که سرۆشتی جوانیان هه‌یه ستایش ده‌کات.

خودا هه‌روه‌ها له فورئاندا فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَّوَدَّةَ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوا الَّذِيْنَ قَالُوْا اِنَّا نَصَارٰی ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ قَسِيْسِيْنَ وَرُهْبَانًا وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ﴾؛ (مائده: ۸۲) واته: "ئه‌به‌ته که له‌وان ده‌بیینی که‌سانیک که دۆسی موئینه‌کانن و ئەلین ئیمه نه‌سراین، ئەوه به و بۆنه‌ویه که هه‌ندیک له‌ئه‌وان کشیش و راهیبن و پرونه که ئەوانه ته‌که‌بور ناکه‌ن." وه هه‌روه‌ها خودا ده‌فه‌رمووی: ﴿لَيْسُوْا سَوَاءٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اُمَّةٌ قٰمَةٌ يَتْلُوْنَ آيٰتِ اللّٰهِ اَنۡاءَ اللّٰیْلِ وَهُمْ يَسۡجُدُوْنَ﴾ (آل عمران: ۱۱۳)، واته: «ئه‌هلی کتیب هه‌موویان په‌کسان نین، گرووپیکیان به‌تاعه‌تی خودا پاره‌ستاوون و نایه‌ته‌کانی خودا له دلی شه‌ودا تیلوه‌ت ده‌که‌ن و سو‌جده به‌جی ده‌هینن.» وه هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ اِنْ تَاَمَنۡهُ بِقِنطَارٍ يُودِدُهٗ اِلَيْكَ﴾ (آل عمران: ۷۵)، واته: «ئه‌هلی کتیب که‌سانیک هه‌ن که ئەوان به ئامه‌تدار ده‌زانی و ئەمانه‌ته‌که ده‌گه‌ریننه‌وه بو‌ت.»

له‌کاتی‌کدا پیغه‌مبهری خودا له مه‌که‌که یاره‌کانی بینی فه‌رمووی نه‌گه‌ر له لایه‌نی کافره‌کانه‌وه

تووشی نازار و شکنجه هاتوونه و من ناتوانم یارمه تیتان بدهم، "هیجرت بکه ن بۆ حبه شه، که له و ولاته دا پادشایه ک ههیه که که سیک له سه رزمین نهودا تووشی سته م نایه ت. و له کاتیکدا که بۆ ده سه لاتداران و حاکمه کان نامه ی ده نووسی، به له قه ب و نازناو یکی گونجاو له لای نه وان ناوی لان ده برد. ههروه ها که له نامه که ی بۆ فه رمانه وه ای فارس و پروم ناوا ده نووسی: (بسم الله الرحمن الرحيم، بۆ هرقل، ده سه لاتدار و گه و ره ی پروم، بۆ که سرا، ده سه لاتداری ئیران (متفق علیه).

ئیمام نه حمه دی حه نه ل له موسنه ده که ی خۆیدا سه بآرته به نه سه ره کانی سه حابه وتوو به تی: ام سلمه رضی الله عنها ده لئ: نهوکاته ی ئیمه هیجرت ه مان کرد بو سه رزمینی حبه شه، و له دراوسییه تی باشترین دراوسئ قه رارمان گرت، نه جاشی سه بآرته به دینه که مان هینابه تی به ئیمه به خشی و به بئ نه وه ی نه زیه ت و نازار ببینن الله مان عیاده نه کرد، شتیک که ئیمه ناراحته بکا له نه و نه مانبسی، نه و کاته ی نه م شته به قوره ی ش گه یشت زۆر تیک چوون".

ههروه ها له صحیح مسلم هاتوو که : مستوردی قوره ی شی له لای عه مروعاص بوو وتی: من له پیغه مبه ری خودم بیستوو که فه رمووی: "قه یامه ت له حالیکدا به ریا ده بی که جه معیه تی پروم زۆر ده بی. ئینجا عه مروعاص وتی: ناگادار به چی ده ئییت، مستورد وتی: من شتیک نه لیم که له پیغه مبه ری خودام بیستوو، و وتی: نه گه ر بلیم که له وانه دا چوا خه سلته و تایه تمه ندی ههیه، نه وانه له کاتی فتنه، بو رده بارتیرین که سه کانن و له کاتی موسیبه ت زووتر له هه رکه سیکی تر هیمنایه تی دیننه وه ده س، باشترینی نه وان به فه قیر و مسکین و هه تیو و لاوازه کان زۆر دل سوژن. په نجه مین نه وانه جوانیه تی و نه وه ی که به رگرتیرین که سه کانن له به رامبه ری سته م و چه وسانه وه.

پرسه گرتنی حسان بن ثابت در دووری مطعم بن عدی

مطعم بن عدی له حاله تی کفر کۆچی دوایی کرد، به لأم سه ره رپای نه مه، حه سانی کوری سابت وتی: سویند به خودا به بو نه ی پرسه کردن بۆ نه وه وه هۆنراوو و مه رسیه ی بۆ ده لیم و نه مه به و بو نه وه یه که له کاتیکدا پیغه مبه ر له سه فه ری ئاییف گه راپیه وه، په نای دا پی. بۆیه سه بآرته به وه وه وه های کوت: (سیره ابن هشام، فتح الباری، سیر اعلام النبلاء، البدای والنهایة)

رێپێدان به نازادی ئایینی و دابین کردنی نه وه ی که له روانگی دینه وه موباحه

یه کتیک له پینداویسته کانی عه ده نامه ی نه هلی زیممه نه مه که بسولمانان به عه قیده، شه عائیری دینی و عیاده ت و رپوره سمه ئایینه کان و نه و مه سه له یانه که نه وانه به شیک

له دینه که بیان ده زانن، وه کوو ناقووس له ټیو مه عبه ده کان، قه راته تی ته ورات و ټینجیل، به بی ټه وهی که ش ټیک له به رام بهر بسولمانان ټاشکرا بکن، ده س در ټیژی نه کن. وه ټمه مه سه له په کی کو مه لگایی له ټیوانی فو قه هایه و بو لیکو لینه وهی زو رتر به ټم کټیبه موراجیعه بکن. (حاشیه بن عابدین در فقه حنفی ۲۷۲/۳، حاشیه دسوقی فقه مالکی ۲۰۴/۲، مغنی المحتاج فقه شافعی ۲۵۷/۴، کشاف القناع فقه حنبلی ۱۲۷/۳)

هه روه ها فو قه ها به ته واوی ها وده ننگن له سه ر ټمه هی که رو خسه ټیان هه په له خنزیر و خه مر و ټامیره کانی مو سیکا که لک وه ریگرن و له روژه کانی مانگی ره مه زان بخو ن و بخو نه وه و و مه جو سیه کان بو یان هه په که له گه ل مه حره مه کانیناندا نیکاح بکن و ټم ټه مرانه ی دیکه که له ټایینه که بیان موباحه. (فتح القدر در مذهب احناف ۳۰۰/۵، نهایه المحتاج فقه شافعی ۹۳/۸، الزرقانی علی خلیل فقه مالکی ۱۴۶/۳، کشاف القناع ۱۲۷/۳)

مه گه ر ټه وهی که ریگه یان پ ن نه دراوه ټه و ریو په سمانه له ټیوانی بسولمانان ده بر خه ن، یا ټه وانه بدن به ده ر خورادی بسولمانان و ټمه به بو نه ی راگرتی ټاسایشی کو مه لگایه، هه روه ها که بسولمان ټیک وا کوو به ربانگ ده کاته وه، رو خسه تی نیه له پیشگای خه لکی ش ټیک بخوا. وه ده لیلی فو قه ها سه بارت به ټمه، ته عامول و عه هدنامه ټه و حه زره ته له گه ل خاج په رسته کانی نه جران و جووله که کانی مه دینه و عه هدنامه گه لیکه که سه حابه له کاتی فه تی ولاته کاند له گه م بسولمانان ټه نجامیان داوه.

دو عا کردن بو غه بر بسولمانان

مصنف ابن ابی شیبه له کټیبه که یدا سه بارت به دو عایه که بو جووله که کان و خاج په رستان باسی کردوه و له و ټدا هه ند ټیک له ریوایه ته کان و ټه سه ره کانی سه حابه ی ناو بر دو وه بری تی له وهی که جووله که یه ک وو شتری بو پیغهمه ر دو شی، که له و کاته دا حه زره تی بو ټه و جووله که یه دو عایه کی ټاوا ی کرد:

خو دای ټ، ټم مرو قه جوان بکه روه، له م کاته دا بوو که قزی ټه و جووله که یه له سپی ده رها ت بوو به ره ش. ټیبراهیم و توو یه تی: جووله که یه ک ها ته مه حزه ری پیغهمه ر، عه رزی کرد: له باره گای په روه ده گار دو عام بو بکه، پیغهمه ر دو عایه کی ټاوا ی بو ی کرد: خوای گه وره مال و فه رزه نندت زو ر بکات و له شت ساغ و ته ندر ووس بو و ته مه نندت در ټژ. و هه روه ها ټیبرایم و توو یه تی: کیشه ی نیه که بو جووله که یه ک دو عایه کی ټاوا بکه ییت و بل ټی: خودا تو هی دایه ت بدات. له سعید ابن جبیر نه قل کراوه که ووتی: ټه گه ر فیرعه ون به من بل ټی: خودا به تو به ره که ت عینایه ت بکا: من ده ټیم، به تویش به ره که ت عینایه ت بکات.

بخاری له ادب الفرد (ص ۳۸۱) له سعید بن جبیر له ابن عباس رضی الله عنهما ریوایه تی

کردووہ کہ وتی: ئە گەر فیرعەون بە من بلی: خودا بە تۆ بەرەکەت عینایەت بکا: من دەلیم، بە تۆیش بەرەکەت عینایەت بکات. ئەمە لە حالیکدا بەرەکەت فیرعەون مردووہ. پێشتر وتمان کہ لە کاتیکدا کافرەکانی قورەیش حەرزەتیان بریندار کرد، بۆ ئەوان دۆغای کرد و فەرمووی: خودایە گیان! قەومە کەم ھیدایەت بدە، چونکە تێگەشتوو نین. وە ھەر وہا پێغەمبەری خودایش بۆ ئەبوجەھل و عومەری کوری خەتاب پەش لە ئیسلام ھینانیان دۆغای کرد و فەرمووی: « خودایا! ئیسلام بە دەستی یەکیک لە خۆشەویستری ئەم دوو کەسە لە لای خۆت سەر بەرزى بدە، عومەری کوری خەتاب و ئەبوجەھلی کوری ھیشام". سەبارەت بەم شانەوہ ئموونە گەلیکی زۆر لە کتیبەکانی سیرە ھەبە کە تێمە ھەر نامە بە کافی دەزانین.

ئایە کوو ھەندیک لە پاشەکشەکان لە کاتی تەعامول لە گەل غەیر بسولمانان بە بۆنەى ھەندیک لە مەسلەحەتەکان و بەرزەوہندیەکان لە گەل برۆای وەلاء و بەراء ناکوکی نیە؟

لێرەدا ھەندیک لە ھەلۆیستەکانی پێغەمبەر ناو دەبەین کە ئەو حەرزەتە بە بۆنەى ھەندیک لە مەسلەحەتە شەرعیەکان لە رامیاریدا لە ھەندیک لە مەسلەحەتەکان پاشەکشەیان کردووہ و تێمە دوو مەوریدیان ناو دەبەین:

۱- ئەوہی کە پێغەمبەر ی خودا لە غەزوەی ئەحزاب پرووی دا و ویستی ھەبوو یەک سێھەمی بەرھەمەکانی مەدینە بدات بە قەبیلەى قەتفان ھەتاوہ کوو لە مەیدانی شەر دەرچن. (مصنف ابن ابی شیبە ۴۲۰/۱۴ و مصنف عبدالرزاق ۳۶۷/۵)

سالەحی لە کتیبەکەیدا، سبل الھدی و الرشاد ۴/۳۹۹ ئەنووسى: حەرزەت ئەوانی پێنمایى کرد چونکە مەسلەحەتیکى ئاوا پەیوہندی بە بسولمانان بوونی ھەبوو.

۲. ئەو شتەى کە پێغەمبەری لە سووخی حودەیبیہ بۆی پرووی دا، وە کوو ئەوہی کە (بسم اللہ الرحمن الرحیم) و ھەر وەھا (رسول اللہ) لە عەھدنامە سپردراوہ و ئەو سالەى بە بن ئەنجامی عومرە گەرانوہ بۆ مەککە و لە کاتیکدا کە کەسیک بییت بە بسولمان و بیته مەحزەری حەرزەتى پەسوول ئەوہ بگەرینتیتەوہ بۆ لای کافرەکان و ئەگەر بسولمانەک مورتەد بوو و پۆشت بۆ لای موشریکەکان، نە یگەریننەوہ بۆ لای بسولمانان. پێغەممەر ئەبوو بە سیری گەرانندوہ بۆ لای کافرەکان لە کاتیکدا دواى عەھدنامەى حودەیبیہ ھیجرەتى کردبوو بۆ مەدینە، ئەبوجەندەلێشى قبوول نەکرد لە مەدینە، سەرەرای ئەوہی کە ھیجرەتى کردبوو. (بخاری ۹۷۴/۲).

والحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين.

عبد الفتاح بن صالح قديش الياضي اليمن- تريم

زنجیره‌ی ته‌حریف و ئیدعا

پیغممهر فدرمووی: ئەم عیلمه به دەستی ئەوانه‌ی دواى ئیمن ده‌گات، عادلە‌كان هه‌ڵی ده‌گرن و توند‌په‌وه‌كان ته‌حریف و ته‌ئویلی ئە‌که‌ن په‌په‌وه‌ندی به ئە‌هلی باتل و ته‌ئویل.^۱

هه‌ندیک له‌ خاوه‌نه‌کانی ئە‌فکاری ئینحرافی که‌لامی خودای سوبحانیان به‌ جو‌ری لێ‌ حالێ بووه‌ که‌ هاوده‌نگ نین له‌گه‌ڵ مه‌نه‌جی زانستی میراتی سه‌له‌فی ساڵه‌ح، و ئامانج و ئە‌رزشه‌ گه‌وره‌کانی وه‌حی ئیلاهی. و ئە‌وانه‌ هه‌ندیک له‌ ئە‌و ئایه‌تانه‌ی که‌ سه‌باره‌ت به‌ کافره‌کان نازل بوونه، چه‌ملی ده‌که‌نه‌ سه‌ر بسوڵمانان.

وه‌ ئە‌و ئایه‌تانه‌ی که‌ به‌ شیوازی تابه‌تی و هه‌لاوێر نازل بوونه، ئە‌ه‌کامیکی گشتی صادر ده‌که‌ن و مه‌به‌سته‌کانی که‌لامی خودا به‌ ته‌حریف ده‌کێشن و له‌ ده‌ره‌نجامی ئە‌و شیوازه‌ هه‌له‌پانه‌وه‌یه‌ چه‌مکه‌گه‌لیکی هه‌له‌ و نادر ووس له‌ نێوانی عه‌قل و ژیرایه‌تی بسوڵمانان پوو‌ی داوه‌ و له‌ ده‌ره‌نجامدا په‌فتار و مه‌سه‌له‌گه‌لیک ده‌رکه‌وتوو‌ه که‌ هه‌یچ په‌په‌وه‌ندیه‌کی به‌ دینی موبینی ئیسلامه‌وه‌ نیه‌.

له‌ لابه‌لای ئە‌م زنجیره‌ بابه‌تانه‌، له‌گه‌ڵ ته‌حریفی مه‌به‌سته‌کانی ئە‌یه‌ته‌کانی قورئانی پیرۆز له‌ لایه‌ن خاوه‌نه‌کانی ئە‌فکاری مونحه‌ریف و جیاوازی ئە‌وانه‌ له‌ تیگه‌یشتنی پیغممهری خو‌شه‌ویست و ئە‌سحابی به‌نرخ‌ی و سه‌له‌فی ساڵه‌ح و شه‌ریعه‌تی غه‌را ئاشنا ده‌بین.

۱ - حدیث مشهور صححه ابن عبد البر ، وروي عن أحمد بن حنبل ؛ أنه قال : هو حدیث صحیح .